

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: якість життя, Хмельницька область.

Вступ. Постановка проблеми. Важливим напрямком економічного і соціального розвитку України та її регіонів є підвищення якості життя населення, яка характеризує його фізичний, психічний і соціальний добробут. Підвищення якості життя населення є необхідною умовою людського розвитку. Якість життя населення має просторово-часові особливості, тому суспільно-географічне дослідження регіонального її виміру є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам дослідження якості життя населення присвячені наукові праці О. Гладун, І.

Гукалової, В. Куценко, Е. Лібанової, Л. Лісогор, В. Мандибури, І. Марченко, В. Никифорова, М. Папієва, Л. Ткаченко та ін. Науково-методичні засади та концептуальні підходи вимірювання якості життя населення в Україні містить аналітична доповідь О. Гладун, Е. Лібанової, Л. Лісогор та інших (2). Якість життя населення регіону розглядається в монографії вчених Одеського національного економічного університету – «Якість життя населення регіону: аналіз, прогнозування, соціальна політика» (1).

В той же час просторовий аспект якості життя населення в розрізі адміністративно-територіальних одиниць України вивчений недостатньо.

Формування цілей статті. Постановка завдання. Метою статті є вивчення особливостей якості життя населення Хмельницької області, спостерігається тенденція до скорочення темпів падіння чисельності та зростання прогнозованої тривалості життя населення.

Виклад основного матеріалу. В науковій літературі зустрічаються поняття: «рівень життя» та «якість життя». Рівень життя – складне та багато пластове поняття, яке об'єднує широкий спектр соціально-економічних відносин, пов'язаних зі станом та умовами життєдіяльності людини у суспільстві (3, с.8). Якість життя – ступінь відповідності умов і рівня життя науково-обґрунтованим нормативам або визначеним стандартам (4, с.240).

Індекс якості життя вимірює результати суб'єктивної задоволеності життям громадян різних країн світу і співвідносить їх з об'єктивними показниками соціально-економічного добробуту жителів цих країн. Він складається на основі статистичного аналізу дев'яти ключових показників, які відображають різні аспекти якості життя населення: здоров'я, сімейне та громадське життя, матеріальне благополуччя, політична стабільність і безпека, клімат і географія, рівень зайнятості, політичні та громадянські свободи, гендерна рівність.

На думку Ю. Крупнова (6) можна виділити три найважливіші блоки індикаторів якості життя населення. Перший блок індикаторів якості життя характеризує здоров'я населення та демографічне благополуччя, які оцінюються за рівнями народжуваності, тривалості життя, природного відтворення. Другий блок відображає задоволеність населення індивідуальними умовами життя (достаток, житло, харчування, робота тощо), а також соціальну задоволеність станом справ у державі (справедливість влади, доступність освіти і охорони здоров'я, безпека існування, екологічне благополуччя). Для їх оцінки використовуються соціологічні опитування представницьких вибірок з населення. Об'єктивним індикатором крайньої незадоволеності служить рівень самогубств. Третій блок індикаторів оцінює духовний стан суспільства. Рівень духовності визначається за характером, спектру і числа творчих ініціатив, інноваційних проектів, а також за частотою порушень загальнолюдських моральних заповідей. Як одиниці виміру використовуються дані офіційної статистики про соціальні аномалії, які вважаються порушенням відповідних заповідей: грабежі, тяжкі тілесні

ушкодження, кинуті літні батьки і діти, алкогольні психози. Там де такі проступки зустрічаються частіше, рівень морального стану гірше.

Український аналітичний центр Міжнародного центру перспективних досліджень за показниками 2010 року провів оцінку регіонів України у 5 сферах (7): 1. Добробут (економічний розвиток: доходи, зайнятість; інноваційний потенціал); 2. Освіта (охоплення, якість); 3. Охорона здоров'я (стан здоров'я, захворюваність, забезпеченість кадрами, спосіб життя); 4. Суспільство (громадська безпека, суспільна нерівність); 5. Довкілля (викиди, якість повітря, якість води) (табл. 1).

Таблиця 1

Місце	Регіон	Якість життя	Добробут	Освіта	Охорона здоров'я	Суспільство	Довкілля
1	Київ	4,4	4,6	4,8	4,6	3,8	4,5
2	Харківська	4,2	4,1	4,0	3,9	3,8	5,0
3	Севастополь	4,1	3,6	5,0	3,8	3,3	4,8
4	Тернопільська	4,0	2,4	3,5	4,5	4,5	5,0
5	Львівська	4,0	3,1	3,3	4,1	4,5	4,8
6	Чернівецька	3,9	2,7	2,5	4,8	4,5	5,0
7	Вінницька	3,9	2,4	3,5	4,3	4,5	4,8
8	Івано-Франківська	3,8	2,3	3,5	4,6	4,8	4,0
9	Одеська	3,8	3,7	3,8	3,1	3,8	4,8
10	Волинська	3,8	2,4	3,0	4,1	4,5	5,0
11	Закарпатська	3,8	3,0	2,5	3,8	4,5	5,0
12	Полтавська	3,7	3,6	3,0	3,9	3,8	4,5
13	Рівненська	3,7	2,7	3,0	3,5	4,3	5,0
14	Черкаська	3,7	2,4	3,5	3,5	4,0	5,0
15	АР Крим	3,7	3,3	3,5	3,5	3,5	4,5
16	Хмельницька	3,6	2,7	2,8	3,3	4,3	5,0
17	Сумська	3,6	3,1	3,0	3,5	3,8	4,5
18	Київська	3,5	2,9	3,0	3,6	3,3	4,8
19	Кіровоградська	3,5	3,0	3,0	2,9	3,5	5,0
20	Житомирська	3,4	2,7	2,3	3,5	3,8	5,0
21	Чернігівська	3,4	2,7	2,8	2,9	3,8	5,0
22	Запорізька	3,4	3,6	3,5	3,5	3,5	3,0
23	Миколаївська	3,4	3,6	3,0	2,9	3,3	4,3
24	Херсонська	3,2	2,6	2,8	2,6	3,3	5,0
25	Луганська	3,1	2,9	3,3	2,9	3,0	3,5
26	Донецька	3,0	3,4	3,5	2,8	3,0	2,5
27	Дніпропетровська	3,0	3,4	3,8	2,5	2,8	2,5

Хмельницька область посідає 16 місце в рейтингу регіонів України за якістю життя населення. На перше січня 2013 р. в області проживало 1314,0 тис. осіб (2,9% в Україні) (8). У 2001 – 2013 рр. чисельність населення в області зменшилась в 1,1 рази. Зменшення населення відбулося за рахунок переважання смертності над народжуваністю, міграційного скорочення.

Природний приріст (скорочення) населення становив мінус 4,2, в т.ч. в міських поселеннях 1,0, у сільській місцевості мінус 10,5 (в Україні: - 3,1; - 2,2 і - 5,1). Основною причиною смертності є хвороби систем кровообігу (60%). В області коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року становить 9,0 (у 2010 р. – 7,5, в Україні – 8,4). Сальдо міждержавної міграції – 280 осіб,

міжрегіональної мінус 1006 осіб. На 10 тис. наявного населення воно становить відповідно: 2,1 і – 7,6.

Область характеризується не зовсім сприятливою віковою структурою населення. Вікова структура населення (% до всього населення у віці): 1) 0-14 років – 15,1; 2) 15-64 роки – 70,5; 3) 65 років і старше – 14,4 (в Україні відповідно: 14,6; 70,2 і 15,2%). На 1000 населення в області припадає 324 пенсіонери (в Україні - 301). У восьми сільських районах на 1000 працюючих припадає понад 1000 не працюючих за віком, тому важливо стимулювати розвиток в них місцевого бізнесу.

У 2012 р. 64,6% до населення у віці 15-70 років складало економічно активне населення (в Україні 64,6%). 59,0% населення у віці 15-70 років зайняте у різних видах господарської діяльності. Рівень безробіття (за методологією МОП) – 8,6% до економічно активного населення. В області високе навантаження на одне вільне робоче місце, вакансія – 93 особи (в Україні – 11). Значна увага приділяється інноваційному розвитку. Новим професіям навчались – 4,7 тис. осіб, що становить 1,9% до облікової кількості штатних працівників. Підвищили свою кваліфікацію впродовж року – 23,2 тис. осіб (9,4% до облікової кількості штатних працівників). Область належить до слабоурбанізованих регіонів України – міське населення 55,5% (в Україні – 68%). Найменше урбанізованими регіонами є Новоушицький, Чемеровецький та Ярмолинецький. Висока частка сільського населення створює передумови для розміщення нових виробництв. Важливим показником добробуту населення є валовий регіональний продукт. Валовий регіональний продукт у 2011 р. становив 22843 млн. грн., в т.ч. на одну особу – 17260 грн. (в Україні – 28488). Річні доходи населення становили 34477 млн. грн. у тому числі у розрахунку на одну особу 20312,0 грн. (в Україні – 23931,1 грн.). В той же час витрати – 30369 млн. грн., на одну особу – 2305,7. Середньомісячна номінальна зарплата - 2425 грн. (в Україні – 3026 грн.).

Весь житловий фонд – 33862 тис. м² загальної площі у т.ч. приватний житловий фонд – 32585 м². Забезпеченість населення житлом в середньому на одну особу становить 25,6 м² загальної площі, у тому числі у міських поселеннях – 21,3 м², у сільській місцевості – 31,0 м² (в Україні – 23,7; 22,1; 27,2). Кількість сімей та однаків, які перебували на квартирному обліку в міських поселеннях: державний житловий фонд – 27,3, кооперативного житла – 21,3.

В області 827 дошкільних навчальних закладів, де виховується 45,4 тис. дітей. Охоплення дітей навчальними закладами (% до кількості дітей відповідного віку) – 64%, в тому числі у міських поселеннях – 76, у сільській місцевості – 48 (в Україні – 59, 69 38%).

В Хмельницькій області 853 загальноосвітніх навчальних закладів, де навчається 129 тис. учнів. Серед загальноосвітніх навчальних закладів нового типу виділяються: 30 гімназій (14580 учнів), 32 ліцеї (16855 учнів) 13 колегіумів (5995 учнів) і 84 навчально-виховних комплексів (6581 учень).

Найгірша ситуація з наповнюваністю шкіл у Новоушицькому, Старосинявському, Теофіпольському, Кам'янець-Подільському та Хмельницькому районах.

У 2012 році підготовлено 8,1 тис. кваліфікованих робітників професійно-технічними навчальними закладами (4% в Україні). Область має 11 ВНЗ I-II рівнів акредитації (7,5 тис. студентів) і 10 ВНЗ III-IV рівнів акредитації (35,7 тис. студентів). В порівнянні з 1990/91 н.р. кількість студентів у ВНЗ I-II рівнів акредитації зменшилась у 2,1 рази, а у ВНЗ III-IV рівнів акредитації – збільшилась в 2,1 рази.

В області 5,5 тис. лікарів, на тисячу населення припадає 41,9 осіб (в Україні – 47,9). Кількість лікарняних ліжок – 11,5 тис., що в розрахунку на 10 тис. населення складає 88,2 (в Україні – 89,1). У 2012 р. зареєстровано 8,8 тис. злочинів.

За даними Державного агентства водних ресурсів України область використовує 118 млн. м³ свіжої води (1,1% в Україні). Сучасний стан поверхневих водойм області характеризується антропогенним впливом суб'єктів господарювання. Через фізичну та моральну застарілість обладнання біля 1 млн. м³ недостатньоочищених вод надходить до водних об'єктів.

Викиди забруднених речовин в атмосферне повітря – 79,7 тис. т., у розрахунку на км² – 3,9 (в Україні – 11,3). У 2012 р. було утворено 1471,1 тис.т. відходів I-IV класів небезпеки, в т.ч. 1, тис.т. I-III класів небезпеки. 64,4% обсягів викидів забруднюючих речовин припадає на обробну промисловість, 17,7% - на транспорт і зв'язок, 4,8% - сільське господарство, решта – інші види економічної діяльності. Найбільший забруднювач атмосферного повітря в області – ВАТ «Подільський цемент». Моніторинг довкілля в області здійснюють Державна екологічна інспекція, Обласний центр з гідрометеорології, СЕС (МОЗ), «Облдержродючість», Подільська гідрогеологічна партія, Обласне управління по меліорації і водному господарству».

Висновки. Подальше вивчення формування індикаторів якості життя дозволить розробити заходи щодо покращення стану природного, соціального, економічного та суспільно-політичного середовища проживання населення.

Список використаних джерел

1. Якість населення регіону: аналіз, прогнозування, соціальна політика, Одеса 2012 – 316 с.
2. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь. Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін. К., 2013 – 50 с.
3. Рівень життя населення України. К., Консультант, 2006 – 428 с.
4. Удотова Л.Ф. Соціальна статистика. К., КНЕУ, 2002 – 250 с.
5. Рейтинг качества жизни в странах мира – информация об исследовании /<http://www.eiu.com/>.

6. Крупнов Ю. Качество жизни /www.krounov.ru
7. Якість життя населення в регіонах України (2010) рейтинг / uk.wikipedia.org/wiki
8. Статистичний щорічник України за 2012 рік К., 2013, - 550 с.

Нич Т. В. Якість життя населення Хмельницької області: сучасний стан та перспективи

У статті висвітлена сутність поняття «якість життя», виділені індикатори, проаналізовані особливості якості життя в Хмельницькій області.

Ключові слова: якість життя, Хмельницька область.

Ныч Т.В. Качество жизни населения Хмельницкой области: современное состояние и перспективы»

В статье освещена сущность понятия «качество жизни», выделены индикаторы, проанализированы особенности качества жизни в Хмельницкой области.

Ключевые слова: качество жизни, Хмельницкая область.

Nych T. Quality of life Khmelnytsky region: current situation and prospects
The article highlights the essence of the concept of "quality of life", selected indicators, analyzes the features of quality of life in the Khmelnytsky region.
Keywords: quality of life, Khmelnytsky region.